



Lidia Pietruszka*

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Religijność młodzieży i jej rodzinne uwarunkowania – raport z badań

KEYWORDS

family, youth, religiosity,
religious practices

ABSTRACT

Lidia Pietruszka, *Religijność młodzieży i jej rodzinne uwarunkowania – raport z badań* [Youth religiosity and its family determinants – research report]. *Kultura – Społeczeństwo – Edukacja* nr 1(19) 2021, Poznań 2021, pp. 81–96, Adam Mickiewicz University Press. ISSN 2300-0422. DOI 10.14746/kse.2021.19.6

The religiosity of Polish youth is an important issue that deserves special attention. This fact is confirmed by the observation of new contemporary religious behaviours. The author set herself the goal of examining the level of religiosity among young people and learning how they assess the role of the family in shaping it. To do this, young people were studied for expressed declarative indicators: attitudes towards God, faith and the religious practices they engage in.

The assumed goal is achieved and the answer to the questions that were formulated is included in the process of argumentation, which consists of introducing the problem through the analysis of religiosity and its structure, and then an analysis of the author's own research indicating family determinants of the development of youth religiosity.

Its results are similar to those of nationwide research indicating that it is the family, as the closest educational environment of young people, that has the greatest impact on their attitude to faith: it shapes the nature of religiosity, teaches observance of values and is responsible for the frequency of religious practices.

* ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1126-2749>.

Refleksja nad religijnością młodzieży jest ważnym i częstym przedmiotem badań pedagogicznych, socjologicznych czy psychologicznych. Kształtowanie się świadomości religijnej, a co za tym idzie, uczuć religijnych oraz spełniania praktyk jest procesem długotrwałym, zaczyna się w dzieciństwie i trwa przez całe życie. Oczywista wydaje się zatem konieczność troski o rozwój młodzieży w tej sferze, która jawi się współcześnie jako pozbawiona należytej uwagi.

Celem niniejszego artykułu jest próba udzielenia odpowiedzi na pytania: jak młodzież ocenia swoje postawy religijne oraz w jaki sposób funkcjonowanie rodziny przekłada się na postawy religijne młodzieży? Aby to uczynić przebadano młodzież pod względem wyrażanych deklaracyjnych wskaźników: stosunku do Boga, do wiary, spełnianych praktyk religijnych. Analiza wymienionych elementów religijności może mieć bardzo duże znaczenie w perspektywie określenia miejsca młodzieży we współczesności oraz umożliwi prognozowanie jej postaw oraz sposobu funkcjonowania w przestrzeni społeczno-kulturowej. Problemy podjęte w artykule nie mogą być w pełni rozstrzygnięte, lecz stanowią znaczący przyczynek do ukazania społecznego aspektu funkcjonowania religijnego młodzieży w Polsce.

1. Religijność i jej elementy strukturalne

Sformułowanie jednej i powszechnie obowiązującej definicji „religii” jest trudne, ze względu na różny kontekst teoretyczny, a także przyjmowaną orientację. Wskazuje się jednak, iż na pojęcie „religia” składają się zarówno zagadnienia wertykalne (kierunek pionowy), takie jak: Bóg i zbawienie oraz horyzontalne (o kierunku poziomym), wśród których wymienić należy między innymi miłość do drugiego człowieka (Wysocka, 2000). Religijność traktowana jest jako pochodna religii. Religia natomiast to system powiązanych ze sobą wierzeń i praktyk odnoszących się do rzeczy świętych, łączących wyznawców w jedną wspólnotę moralną – Kościół (Durkheim, 1990). Wymienia się trzy elementy konstytuujące każdą religię: wiarę, praktyki oraz organizację. Zgodnie z tym ujęciem uznać należy, że religia stanowi fundament istnienia społeczeństwa, czyni człowieka bardziej ludzkim, dobrym, służy wyjaśnianiu świata oraz rzeczywistości społecznej, przyczynia się do utrzymania ładu społecznego (Wysocka, 2000).

Religijność oznacza zatem osobową, pozytywną relację człowieka do Boga. Wyraża się w ludzkich stanach psychicznych, przeżyciach (Walesa, 2005). Stanowi całokształt przekonań, doświadczeń i zachowań człowieka związanych z przeżywaniem relacji do świata transcendentnego-Boga (Chlewiński, 1991). Ponad-

to rozumiana jest jako system wartości i wzorów zachowań, za pomocą których człowiek dokonuje porządkowania i wyjaśniania świata. Religijność przejawia się w wypełnianiu praktyk religijnych, a także w urzeczywistnianiu określonych postaw społecznych (Mariański, 2012). Przejawem religijności jest stosunek do poszczególnych elementów religii. Stanowi ona miarę obecności religii w życiu społecznym, wyraża stosunek do doktryny religijnej, udziału w obrzędach religijnych, wspólnoty religijnej (Wysocka, 2000). Religijność sięga w strukturę osobowości – przekonania, myślenie, motywację, postępowanie. Odpowiadają one elementom występującym w postawie psychologicznej. Podążając tym tokiem, uznać należy, iż religijność może być ujmowana jako postawa, czyli struktura składająca się z trzech komponentów: wiedzy, emocji oraz zachowania. O tym, że postawa ma charakter religijny przesądza religijna treść przedmiotu, czyli taka, która przynależy do religii – np. Kościół (Prężyna, 1981).

W literaturze wymienia się wiele rodzajów religijności, wśród nich: religijność kościelną, zorientowaną na wartości, normy, wzory zachowań oraz symbole uznane w Kościołach, mniejszych grupach o charakterze religijnym czy też rodzinach (Mariański, 2012). Drugi rodzaj religijności: religijność pozakościelna, charakteryzuje się odrzuceniem instytucji Kościoła. Ponadto można także wyodrębnić: religijność zewnętrzną, charakteryzującą osobowość niedojrzałą, uprzedzoną, niedokonującą wglądu w siebie. Przeciwnością tego typu religijności jest religijność wewnętrzną, cechującą osobowość dojrzałą (Wysocka, 2000), o której świadczy autonomia motywacji religijnej, nieantropomorficzna koncepcja Boga, umiejętność odróżniania komponentów kluczowych w religii od tych, które są z nią przypadkowo związane, umiejętność pokonywania kryzysów o charakterze religijnym, a także prawdziwość przekonań religijnych (Chlewiński, 1991). Kluczowym zatem punktem jest analiza struktury ludzkiej religijności.

Postrzeganie religijności jako zjawiska psychicznego pozwala wyróżnić jej trzy dziedziny: świadomość religijną, uczucia religijne, a także decyzje religijne. Ujęcie religijności zaś jako zjawiska społeczno-kulturowego pozwala na wyodrębnienie następujących dziedzin: moralność religijną, praktyki religijne, więź ze wspólnotą ludzi wierzących. Kolejnymi dziedzinami są doświadczenie religijne oraz formy wyznania wiary. Między poszczególnymi dziedzinami istnieje ponadto istotna zależność, wskazująca na wzajemne się warunkowanie. Warto jednak przy tym podkreślić, iż wymienione dziedziny nie wyczerpują wszystkich aspektów religijności. Ujmują one jednak istotną jej całość. Jednocześnie należy wskazać, że nie mogą być rozpatrywane jako fragmenty całości, ale poprzez odniesienie do całości, którą współtworzą (Walesa, 2005).

W niniejszym artykule ze względu na ograniczenia ilościowe przybliżone zostaną nieco jedynie dwie wybrane dziedziny ludzkiej religijności. Jedną z nich są uczucia religijne. Mają one bardziej interpersonalny charakter niż emocje, trwają dłużej, cechują się większą głębią przeżyć. Ponadto uczucia stymulują działanie człowieka, ukierunkowują oraz podtrzymują jego aktywność (Batory, 2013). W kontekście uczuć religijnych natomiast stanowią świadome, psychofizyczne reakcje jednostki w sytuacjach odniesienia do Boga. Są sposobem przeżywania oraz doświadczania treści religijnych. Warto podkreślić, że mają kluczowe znaczenie dla podejmowanych praktyk religijnych (Królikowski, 2013), pobudzają je przeżywającego do zachowań o charakterze religijnym. Warto jednak wskazać, że uczucia religijne świadczą o jakości oraz poziomie religijnej dojrzałości człowieka. Za podstawowe uczucie uznaje się natomiast miłość, która stanowi odpowiedź na miłość Boga (Królikowski, 2013).

Biorąc pod uwagę fakt, iż religijność jest strukturą złożoną, obejmującą sądy i przekonania dotyczące przedmiotu religijnego oraz przeżycia i doznania emocjonalne z nim związane, przyczynia się do pewnych zachowań, czyli do praktyk religijnych (Gosztyła 2010). Praktyki religijne wynikają z wiary, którą człowiek wyznaje, są najbardziej obserwowalnymi i konkretnymi przejawami religijności, dla wielu osób stanowią najistotniejszy, a zarazem jedyny jej wskaźnik. Ponadto są najbardziej oczywistą formą więzi ze społecznością religijną. Polegają na uczestnictwie danej osoby w aktywności wspólnoty osób wierzących. Wskazuje się, iż podstawę praktyk religijnych tworzą cztery elementy: chęć oraz umiejętność bycia razem; skłonność i zdolność do działania wspólnie z innymi; dążenie do czegoś razem oraz kompetencja komunikacyjna, mająca religijny charakter. Z kolei bezpośrednią podstawę praktyk religijnych stanowią umiejętności, nawyki oraz motywacja (Walesa, 2005).

Warto zwrócić również uwagę na rodzaje praktyk religijnych. Uwzględniając poziom religijnego rozwoju świadomości człowieka, wyróżniono praktyki ściśle religijne oraz religijno-magiczne. Skuteczność praktyk religijnych uzależniona jest od jakości i siły relacji człowieka z Bogiem, skuteczność religijno-magicznych zaś zapewniona jest przez samo wykonanie czynności o rutynowym charakterze (Walesa, 2005). Wyróżnia się także praktyki jednorazowe (m.in. przyjęcie sakramentu chrztu) oraz wielorazowe (regularny udział we Mszy św.). Należy również dodać, że praktyki religijne mogą być świąteczne bądź powszednie, prywatne oraz publiczne, ogólnokościelne oraz regionalne (Adamczyk, 2012).

Treść oraz forma praktyk religijnych ukazują, w jaki sposób religia jest obecna w kulturze. Stanowią one podstawę identyfikacji grupy wyznaniowej w strukturze religijnej świata, pomagają określić stosunek do wiary. Spełnianie ich z pobudek

religijnych świadczy o żywotności religijnej. Należy przy tym zaznaczyć, że stopień zaangażowania osoby w praktyki religijne zależy przede wszystkim od socjalizacji pierwotnej w rodzinie. Istnieje bowiem związek między praktykami religijnymi a wzorami kulturowymi oraz zmianami, jakie w obszarze kultury zachodzą. Praktyki religijne są zatem przejawem posiadanej kultury religijnej (Adamczyk, 2012).

Sumując, dodać należy, iż we wszystkich elementach struktury religijności człowieka swoje odbicie znajduje świadomość religijna, która ma swego rodzaju moc regulującą. Obejmuje wiadomości, pojęcia, przekonania. Przejawia się ona w bardziej przyswojonej wiedzy, religijnym wyjaśnianiu świata oraz wydarzeń. Zauważany jest przy tym związek pomiędzy świadomością religijną a działalnością człowieka. W świadomości religijnej wyrażane jest to, co człowiek „czyni” oraz to, co się w nim „dzieje” (Walesa, 2005: 14–15).

2. Rodzinne uwarunkowania religijności młodzieży

Religijność każdego człowieka kształtuje się w określonym środowisku. Dom rodzinny jest miejscem, w którym dziecko nabywa pierwszych wzorców religijnych, jest odpowiedzialny za sprostanie postulatowi wychowania integralnego, które następnie jest kontynuowane w środowisku rówieśniczym (Finke, 1996). Rozwój religijności człowieka następuje poprzez udoskonalenie jego relacji z Bogiem. Takim zasadniczym potencjałem rozwojowym jest korzystne „siedlisko”, którym może być na przykład rodzina, wspólnota osób wierzących, stanowiąca układ czynników psychicznych, społecznych oraz ekologicznych, w całości sprzyjający wzrostowi ludzkiej religijności. To właśnie rodzice są odpowiedzialni za ukierunkowanie religijne swoich dzieci. Ponadto wzorce postępowania względem poszczególnych członków rodziny wynoszone są z rodzinnego domu, a następnie powielane we własnym dorosłym życiu poprzez demonstrowanie różnych postaw podczas obrzędów religijnych. To, jakie tradycje i obyczaje oraz doświadczenia człowiek wyniesie z dzieciństwa, zależy przede wszystkim od środowiska rodzinnego. Rodzice świadomie, bądź też nieświadomie, przekazują swoim dzieciom wzorce zachowań, które w znacznej mierze decydują po jakimś czasie o mniej lub bardziej prawidłowej postawie życiowej ich potomków (Zaręba, 2010).

Przeprowadzone badania empiryczne pokazują, że to właśnie środowisko rodzinne ma zasadniczy wpływ na kształtowanie się religijności człowieka (Skwira, 2019). W sposób szczególny odnosi się to do relacji panujących w rodzinie między jej poszczególnymi członkami, kształtowania się wyobrażeń o Bogu. Szczególnie znaczenie przypisuje się atmosferze rodzinnej, obejmującej stosunek do świata,

ludzi, systemu wartości, szacunku do samego siebie, co przekłada się na stosunek do zasad oraz wartości religijnych. Władysław Prężyna, badając rodzinę jako środowisko kształtowania się postawy religijnej, zwrócił uwagę na podstawowy czynnik, który wpływa na religijność dzieci, a jest nim religijność ich rodziców. Szczególnie istotna jest również katechizacja oraz kontakt z osobami duchownymi już w okresie dzieciństwa (Stepulak, 2010).

Na pozytywną atmosferę rodziny, sprzyjającą kształtowaniu się dojrzałej religijności młodzieży składają się takie czynniki, jak kultywowanie tradycji, zwyczajów, codzienne życie, wspomnienia, zaangażowanie społeczne oraz religijne, jak i ogólne stosunki panujące w rodzinie. Zasadniczym warunkiem wzbudzenia prawidłowej religijności wśród dzieci jest dojrzała religijność rodziców, ukazanie wartości religijnych, stopniowe zapoznawanie dziecka z wiadomościami religijnymi oraz wypełnianie praktyk. W procesie religijnego wychowania doniosłe znaczenie ma również wspólna rodzinna modlitwa, ponieważ również indywidualnie kształtuje religijność każdego młodego człowieka (Strzelec, 1994).

W ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat przeprowadzonych zostało wiele badań dotyczących religijności dzieci i młodzieży. Ukazały bardzo duży związek, jaki występuje pomiędzy obrazem Boga a obrazami rodziców. Z badań psychologicznych wynika, że podstawowym czynnikiem w rozwoju religijności dziecka jest religijność rodziców cieszących się autorytetem, który wyrasta z postawy rodzicielskiej (Mariański, 1994). Badania przeprowadzone przez Józefa Króla oraz Stanisława Kuczkowskiego potwierdziły, że występują bardzo silne korelacje pomiędzy wyobrażeniem Boga a obrazem rodziców. Zauważono różnice pomiędzy obrazem Boga u dzieci i młodzieży mających „dobrych” i „złych” ojców: u jednostek, które miały pozytywny obraz swojego ojca, występował również pozytywny obraz Boga (Podczasik, 2014).

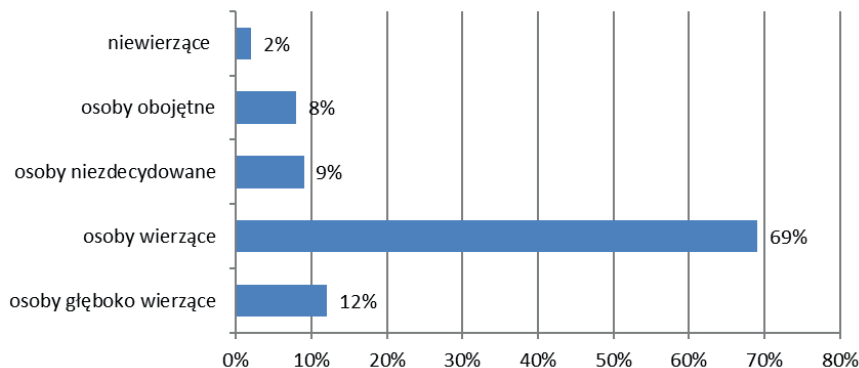
Przeprowadzone badania własne ukierunkowano na weryfikację tych tez.

3. Badania własne

Celem przeprowadzonych badań własnych było poznanie rodzinnych uwarunkowań religijności młodzieży. Wykorzystaną w tym celu metodą badawczą był sondaż diagnostyczny z zastosowaniem techniki ankiety, narzędziem natomiast – kwestionariusz ankiety. Badania przeprowadzono w lutym 2020 roku na grupie 100 losowo dobranych respondentów w wieku 17–20 lat. 33% badanych stanowili mężczyźni, 67% kobiety. Warto dodać, że jedynie 17% badanych należy do wspólnoty religijnej lub grupy parafialnej (ministranci, grupa teatralna, schola). Z kolei 83% badanych to osoby niebędące członkami żadnej wspólnoty religijnej czy

grupy parafialnej. Należy także podkreślić, iż 90% badanych pochodzi z rodziny pełnej, 9% z rodziny niepełnej, a 1% stanowią osoby, które pochodzą z rodziny zrekonstruowanej.

Badaną młodzież poproszono o subiektywną ocenę swojego stosunku do Boga.



Wykres 1. Opinia młodzieży na temat swojego stosunku do Boga

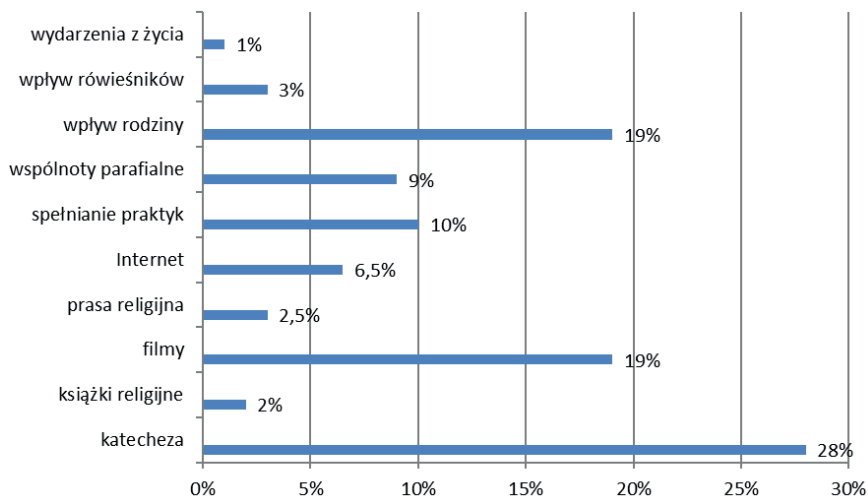
Źródło: badania własne

Większość respondentów (69%) wskazało, że są osobami *wierzącymi*; 12% – *głęboko wierzącymi*, 9% – to osoby *niezdecydowane*. Wśród objętych badaniami znalazły się także osoby o *obojętnym* stosunku wobec Boga (8%). Dwie badane osoby (2% badanych) oceniły (oceniło) się jako *niewierzące*. Zauważyć zatem należy, że 81% badanych określa się jako osoby *głęboko wierzące* i *wierzące*. Zapytano zatem młodzież, czy stara się pogłębiać swoją świadomość religijną. 64% badanych zadeklarowało, że starają się to czynić; 36% nie podejmuje takich starań. Wynioskować zatem można, że nie tylko osoby, które określiły się jako *niewierzące*, *obojętne* i *niezdecydowane* (co stanowi razem 19%), nie podejmują tych starań, ale także 17% spośród tych, którzy określili się jako *głęboko* oraz *wierzący*.

Zapytano zatem respondentów, w jaki sposób pogłębiają swoją świadomość religijną?

Uczestnictwo w katechezie jest najważniejszym sposobem pogłębiania świadomości religijnej młodzieży (28%). Jak wynika z prezentowanych danych, także oddziaływanie rodziny oraz oglądanie filmów o tematyce religijnej to ważne sposoby pogłębiania świadomości religijnej młodzieży (po 19%). 10% badanych czyni to poprzez spełnianie praktyk religijnych; 9% poprzez przynależność do wspólnot parafialnych i grup modlitewnych; 6,5% wykorzystuje do tego Internet. Zdecydowanie mniej młodzieży (3%) wskazało, iż to rówieśnicy przyczyniają się do pogłębiania ich świadomości religijnej. Ponadto młodzież czyta prasę o charak-

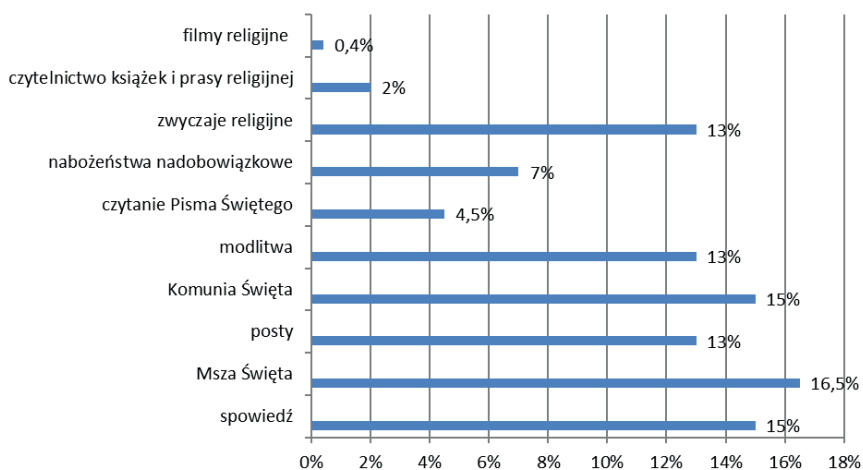
terze religijnym – czyni to jednak jedynie 2,5%; 2% wybiera książki o charakterze religijnym. Jedynie dwie osoby spośród badanych (1%) wskazało, iż to wydarzenia z życia prowadzą do pogłębienia ich świadomości religijnej.



Wykres 2. Sposoby pogłębienia świadomości religijnej

Źródło: badania własne

Respondentów zapytano również bezpośrednio o to, czy spełniają praktyki religijne. 80% badanych to osoby, które określiły się jako praktykujące. Z kolei 20% badanych twierdzi, iż nie spełnia żadnych praktyk religijnych. Zapytano zatem, jakie praktyki religijne młodzież spełnia.



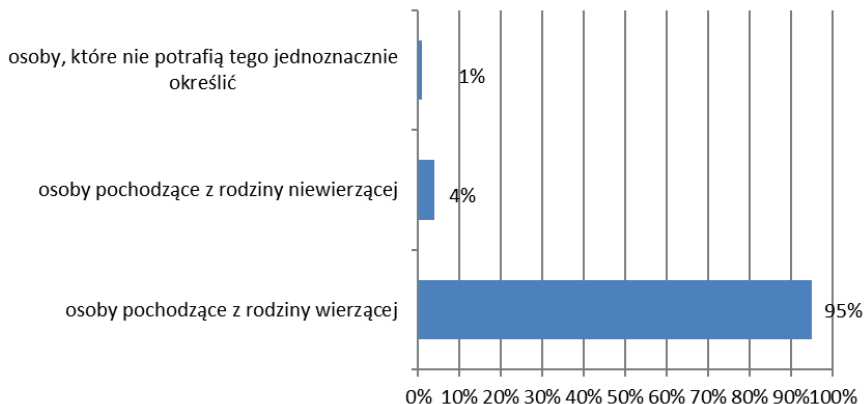
Wykres 3. Spełniane praktyki religijne

Źródło: badania własne

Do najważniejszych praktyk spełnianych przez młodzież należy: uczestnictwo we Mszy św. (16,5%), przystępowanie do Komunii św. (15%) oraz spowiedź (15%). Ponadto istotne znaczenie dla badanych ma także modlitwa, przestrzeganie zwyczajów religijnych i postów (po 13%). 7% respondentów wskazało, iż uczestniczy w nabożeństwach nadobowiązkowych, a 4,5%, że czyta Pismo św. Z badań wynika także, iż jedynie 2% czyta książki i czasopisma religijne, a zaledwie 2 osoby (0,4%) ogląda filmy o tematyce religijnej.

Zapytano zatem badanych, czy w swoim życiu doświadczyli obecności Boga. Z udzielonych odpowiedzi wynika, iż 57% respondentów doświadczyło Jego obecności i działania w swoim życiu, natomiast 43% odpowiedziało przecząco.

Ponieważ jednym z ważniejszych środowisk oddziałujących na kształtowanie się postaw religijnych młodzieży jest rodzina, zapytano respondentów o opinię na temat jej religijności.



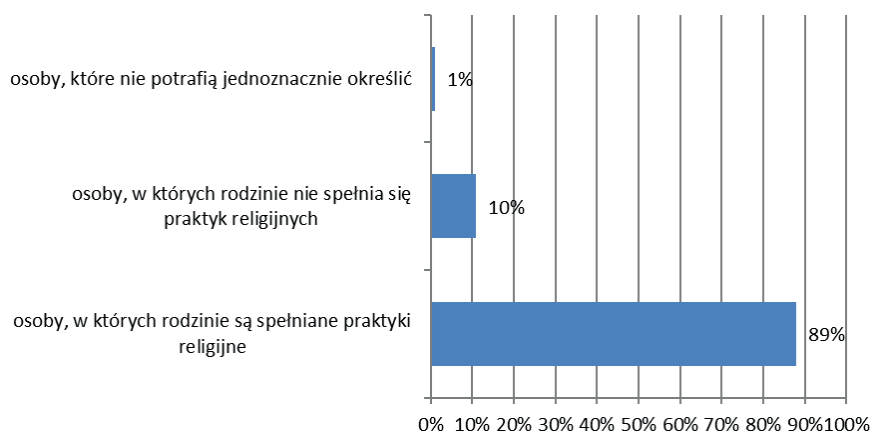
Wykres 4. Opinia badanych o religijności rodziny pochodzenia

Źródło: badania własne

Zdecydowana większość respondentów (95%) wskazało, iż pochodzi z rodziny wierzącej. Zaledwie 4% zadeklarowało, że ich rodzina nie wierzy w Boga. Jedynie 1% stanowiły osoby, które nie potrafiły jednoznacznie dokonać tej oceny.

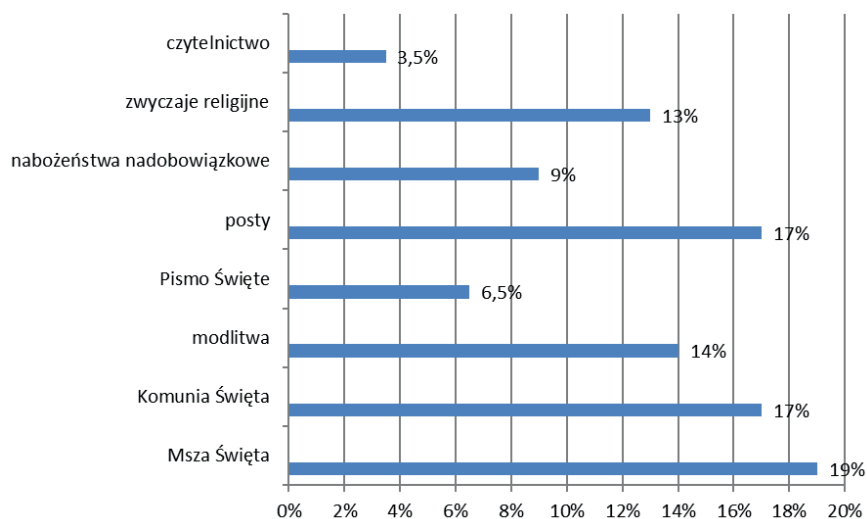
Zapytano zatem, czy w rodzinach osób badanych spełniane są praktyki religijne.

89% respondentów zadeklarowało, że pochodzi z rodzin, w których spełnia się praktyki religijne. 10% młodzieży wskazało, że w ich rodzinie nie spełnia się żadnych praktyk religijnych, a 1% badanych nie potrafi jednoznacznie tego określić. Dane wskazują zatem, że nie wszystkie rodziny, które zostały ocenione przez młodzież jako wierzące, praktykują swoją wiarę.



Wykres 5. Spelnianie praktyk religijnych w rodzinie

Źródło: badania własne

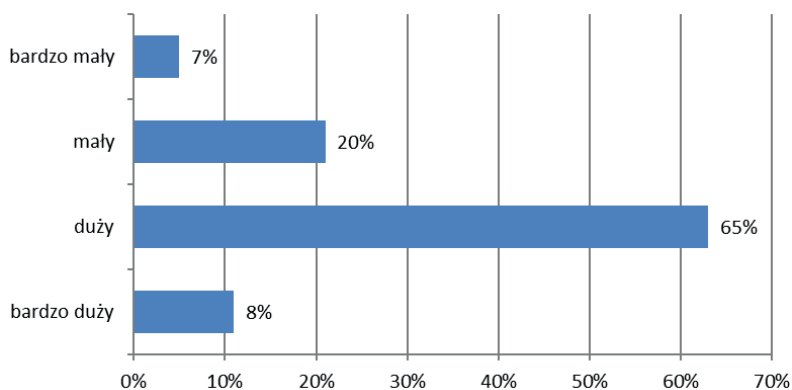


Wykres 6. Praktyki religijne spełniane w rodzinach badanej młodzieży

Źródło: badania własne

W rodzinach badanej młodzieży najczęściej spełnianymi praktykami religijnymi są: uczestnictwo we Mszy św. (19%), przystępowanie do Komunii św. oraz przestrzeganie postów (po 17%); modlitwa (14%), a także przestrzeganie zwyczajów religijnych (13%); uczestnictwo w nabożeństwach nadobowiązkowych (9%). Zaledwie 6,5% wskazuje, że w rodzinie czyta się Pismo św. Najrzadziej spełnianą praktyką religijną (tylko 3,5%) jest czytanie książek i czasopism o charakterze religijnym.

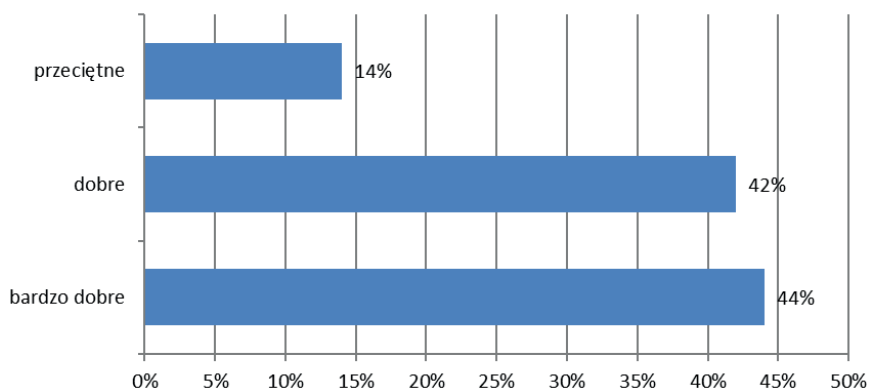
Poproszono zatem młodzież o podjęcie próby oceny wpływu rodziny na ich postawy religijne.



Wykres 7. Wpływ rodziny na postawy religijne badanych

Źródło: badania własne

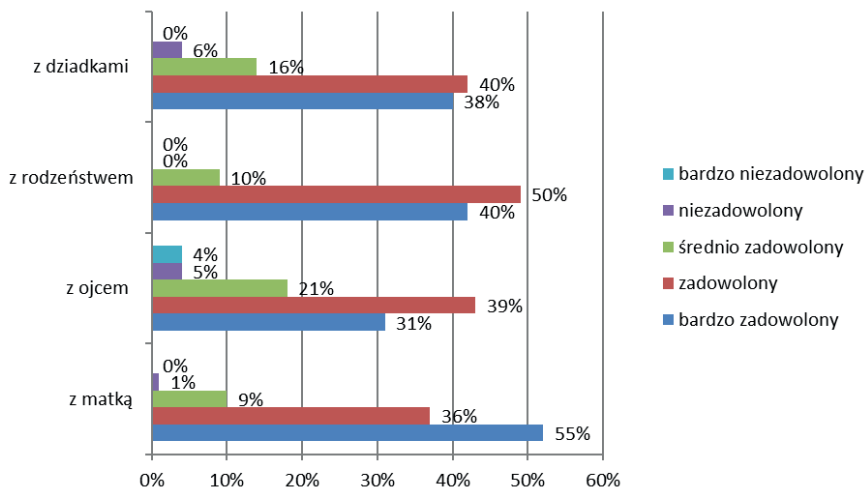
Z prezentowanych na wykresie danych wynika, że wpływ rodziny na postawy religijne młodzieży jest duży (65%). 20% badanych uznało, że oddziaływanie rodziny na ich postawy religijne jest małe; 8% respondentów określiło je jako bardzo duże. 7% wskazało, iż jest ono bardzo małe. Sumując, zaznaczyć należy, że zdecydowana większość młodzieży (73%) oceniła wpływ rodziny jako *duży* i *bardzo duży*.



Wykres 8. Opinia młodzieży na temat relacji panujących w domu rodzinnym

Źródło: badania własne

Niemal połowa badanych (44%) wskazała, iż panujące w ich domu relacje są bardzo dobre. Niewiele mniej (42%) określiło je jako dobre. 14% respondentów natomiast odpowiedziało, że są one przeciętne. Dodać również należy, że żaden respondent nie określił relacji panujących w domu jako złych czy bardzo złych.

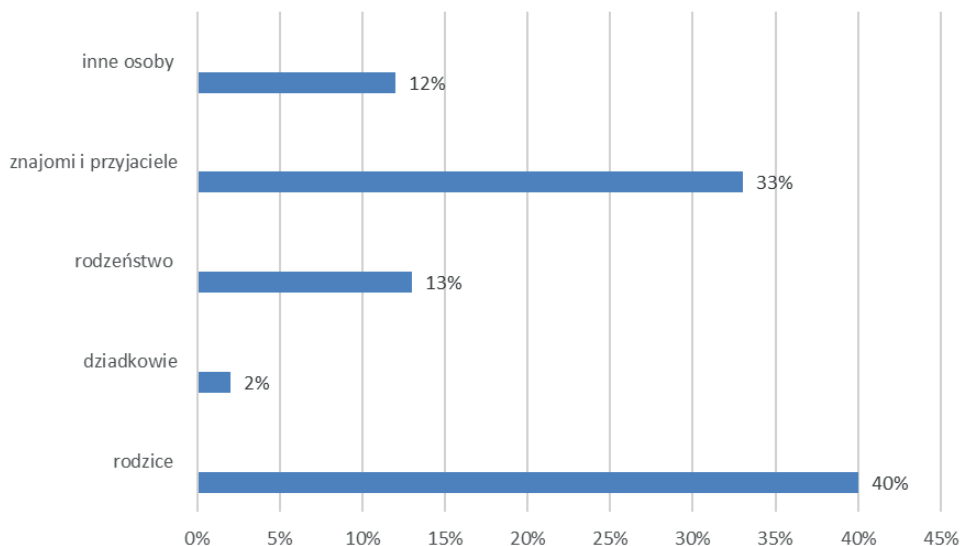


Wykres 9. Opinia młodzieży na temat stopnia zadowolenia z relacji z najbliższymi

Źródło: badania własne

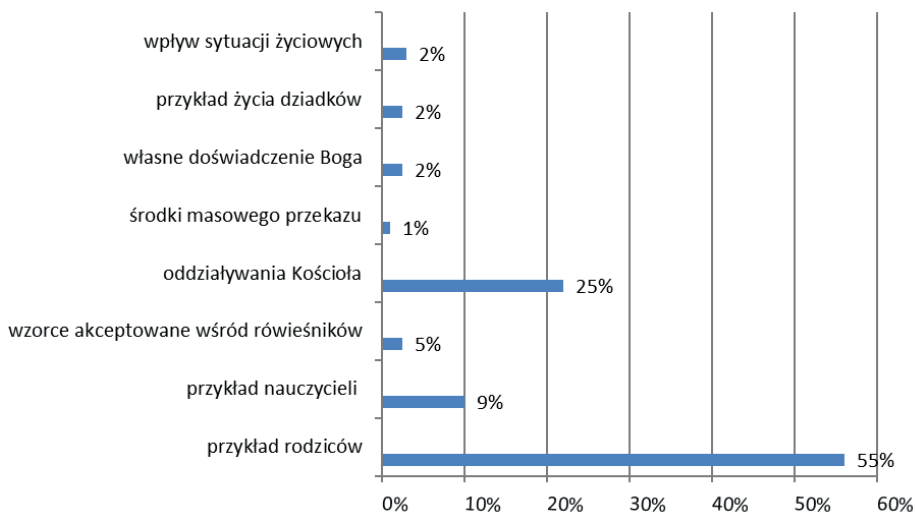
W ramach prowadzonych badań zapytano młodzież o stopień zadowolenia z relacji z bliskimi. Na pytanie o stopień zadowolenia z relacji z matką najczęściej – 55% – co stanowi nieco ponad połowę respondentów – odpowiedziało, że są bardzo zadowoleni z tej relacji. Wśród objętej badaniami młodzieży żadna osoba nie wskazała że jest bardzo niezadowolona. Z relacji z ojcem badani są w większości zadowoleni (39%). Pojawiają się już jednak osoby bardzo niezadowolone ze swojej relacji z ojcem (4%). 50% badanych jest zadowolonych ze swoich relacji z rodzeństwem, a 40% bardzo zadowolonych. Żadna osoba nie wskazała w badaniu, że jest niezadowolona czy bardzo niezadowolona ze swoich relacji z rodzeństwem. Z relacji z dziadkami młodzież jest w większości (40%) zadowolona i bardzo zadowolona (38%). Należy także podkreślić, iż żadna z badanych osób nie wskazała, że jest bardzo niezadowolona z tych relacji.

Młodzież w pierwszej kolejności zwraca się o pomoc w sytuacji trudnej do swoich rodziców (40%). Niewiele mniej, ponieważ 33% badanych, prosi o pomoc przyjaciół i znajomych, a 13% rodzeństwo. Zaledwie 2% zwraca się z tym do dziadków. Warto podkreślić, że 12% badanej młodzieży szuka pomocy u innych – swojej sympatii, Boga, wujka, cioci, kuzynki, księdza.



Wykres 10. Osoby, do których badani w pierwszej kolejności zwracają się o pomoc

Źródło: badania własne



Wykres 11. Opinia badanych na temat uwarunkowań ich postaw religijnych

Źródło: badania własne

Na podsumowanie poproszono respondentów, by dokonali oceny, które środowiska oraz wydarzenia w ich życiu odegrały największą rolę w kształtowaniu postaw religijnych. Najwięcej badanych (55%) wskazało, iż największe znaczenie miał przykład życia rodziców. Znaczna grupa badanych (25%) wskazała, że to

Kościół w największym stopniu się do tego przyczynił. 9% badanych stwierdziło, że to szkoła i uczący w niej nauczyciele w sposób decydujący przyczynili się do ukształtowania ich postaw religijnych. Znacznie mniej (5%) młodzieży wskazało wzorce akceptowane w grupie rówieśniczej. Po 2% zadeklarowało, że były to różne wydarzenia życiowe, a także własne doświadczenia związane z Bogiem oraz przykład życia dziadków. Tylko jedna osoba (1%) zadeklarowała, że największy wpływ na kształtowanie jej postawy religijnej miały środki masowego przekazu.

Wnioski

Większość badanych wskazała, że pochodzi z rodziny wierzącej (95%). Młodzież przejawia zadowolenie ze swoich relacji z bliskimi. 55% młodzieży określa, że jest bardzo zadowolona z relacji z matką, znacznie mniej (31%) z ojcem. Tendencję potwierdza fakt, iż ankietowani, mając jakiś problem, w pierwszej kolejności zwracają się o pomoc do rodziców (40%), w dalszej – do znajomych (33%).

Przeprowadzone badania pokazują, iż młodzież w zdecydowanej większości (81%) deklaruje, iż jest wierząca, także chętna (64%), by pogłębiać swoją świadomość religijną. Czynią to przede wszystkim poprzez uczestnictwo w katechezie, ale także oglądając różnorodne filmy o tematyce religijnej. Istotne znaczenie dla rozwoju świadomości religijnej młodzieży ma także oddziaływanie jej rodziny. Zdecydowanie mniejsze znaczenie ma spełnianie praktyk religijnych, przynależność do wspólnot parafialnych oraz korzystanie z materiałów dostępnych w Internecie. Warto przy tym nadmienić, iż wśród badanych pojawiali się tacy respondenci, którzy deklarowali, że nie czynią niczego, by pogłębiać swoją świadomość religijną, po czym wskazywali jednak sposoby, za pomocą których to czynią. Przypuszczać zatem należy, iż te osoby faktycznie nie dokładają starań, aby pogłębiać swoją świadomość religijną, ale do jej pogłębiania dochodzi niezamierzenie. Z przeprowadzonych badań wynika także, iż młodzi ludzie w większości (80%) realizują praktyki religijne (udział w Eucharystii, przystępowanie do Komunii św., spowiedź, modlitwa, przestrzeganie postów oraz zwyczajów religijnych). Rzadziej wskazują czytelnictwo książek i czasopism religijnych, uczestnictwo w nabożeństwach nadobowiązkowych oraz czytanie Pisma św. Badania wskazują jednoznacznie, iż młodzież spełnia przede wszystkim te praktyki religijne, jakie spełnia się w jej rodzinie. Przyjąć należy zatem, że decydujący wpływ na kształtowanie postaw religijnych młodzieży ma właśnie to środowisko.

Respondenci wskazali, że wpływ rodziny na jej postawy religijne jest *duży* i *bardzo duży* (łącznie 73%). Należy przy tym dodać, że badani w większości (55%)

ocenili, że to przykład życia rodziców w największym stopniu przyczynił się do ukształtowania ich postaw religijnych. Zdecydowanie mniejszy wpływ ma w tym procesie szkoła (9%) oraz wzorce akceptowane przez rówieśników (5%). Środowiskiem wychowawczym natomiast, które ma znaczący wpływ na kształtowanie postaw religijnych młodzieży, jest Kościół, wspólnota religijna. Badania wskazują, że jest on najważniejszym po rodzinie środowiskiem wychowawczym warunkującym kształtowanie postaw religijnych młodzieży licealnej (25%), przede wszystkim poprzez katechezę, sprawowane sakramenty i nabożeństwa. Uzyskane dane jednoznacznie wskazują także, iż według młodzieży środki masowego przekazu nie mają tak dużego wpływu. Jedynie 1 osoba (1%) zadeklarowała, że takie oddziaływanie istnieje.

Zamiast zakończenia

W prezentowanych badaniach deklaracje młodzieży wobec wiary i praktyk kształtują się na wysokim poziomie. Nie ulega jednak wątpliwości, iż uwzględniając to, jak ważne jest oddziaływanie rodziny na kształtowanie postaw religijnych młodego człowieka, należałoby zastanowić się, w jaki sposób otoczyć jeszcze większą troską polskie rodziny i udzielić im nie tylko poradnictwa specjalistycznego, interwencji kryzysowej, wsparcia psychologicznego, socjalnego, ale nade wszystko duszpasterskiego.

Zaprezentowane wybrane wskaźniki religijności młodzieży jedynie w ogólnym zarysie charakteryzują stosunek tej zbiorowości wobec religii. Nakreślonego profilu religijności młodzieży nie można traktować jako mającego charakter uniwersalny. Młodzież podlega bowiem ciągłym zmianom, podobnie zresztą jak cała rzeczywistość społeczna, w której ona funkcjonuje. Należałoby zatem zaplanować i cyklicznie prowadzić pogłębione badania obejmujące szeroki wachlarz uwarunkowań postaw religijnych młodzieży w kontekście zachodzących społecznych zmian.

Bibliografia

- Adamczyk T. (2012), *Praktyki religijne*, [w:] E. Gigilewicz (red.), *Encyklopedia Katolicka*, t. 16, Lublin, s. 248–250.
- Batory A. (2013), *Uczucia*, [w:] E. Gigilewicz (red.), *Encyklopedia Katolicka*, t. 19, Lublin, s. 1281–1282.
- Chlewiński Z. (1991), *Dojrzałość: osobowość, sumienie, religijność*, Poznań.

- Durkheim E. (1990), *Elementarne formy życia religijnego. System totemiczny w Australii*, Warszawa.
- Finke M. (1996), *Pedagogika wiary*, Poznań.
- Gosztyła T. (2010), *Rodzinne uwarunkowania dojrzałej religijności młodzieży*, Lublin.
- Królikowski P. (2013), *Uczucia*, [w:] E. Gigilewicz (red.), *Encyklopedia Katolicka*, t. 19, Lublin, s. 1282–1283.
- Mariański J. (1994), Rodzina jako środowisko wychowania religijnego, *Przegląd Religioznawczy*, 3, s. 59–75.
- Mariański J. (2012), *Religijność*, [w:] E. Gigilewicz (red.), *Encyklopedia Katolicka*, t. 16, Lublin, s. 1416–1418.
- Mastej J. (2012), *Praktyki religijne*, [w:] E. Gigilewicz (red.), *Encyklopedia Katolicka*, t. 16, Lublin, s. 248.
- Podczasik M. (2014), Rodzina i religijność jej dzieci a stosunek do wiary, *Family Forum*, 4, s. 163–182.
- Prężyna W. (1981), *Funkcja postawy religijnej w osobowości człowieka*, Lublin.
- Skwira P. (2019), *Społeczne i rodzinne uwarunkowania postaw religijnych młodzieży licealnej*, praca niepublikowana, Lublin.
- Stepulak M.Z. (2010), *Relacyjny wymiar rozwoju osobowego w systemie rodzinnym*, Lublin.
- Strzelec M. (1994), Wpływ rodziny na religijność dzieci szkolnych w świetle badań socjologicznych, *Przegląd Religioznawczy*, 3, s. 125–137.
- Walesa C. (2005), *Rozwój religijności człowieka*, t. I: *Dziecko*, Lublin.
- Wysocka E. (2000), *Młodzież a religia. Społeczny wymiar religijności młodzieży*, Katowice.
- Zaręba S.H. (2010), *Rodzina – religia – społeczeństwo*, Warszawa.